

ROBERT ADAM

Kolikátý je mezi čtvrtým a pátým?

What is between *the fourth* and *the fifth*?

The article discusses the formation, collocations, meanings, and spelling of ordinal numbers derived from numbers which are rational but not whole, namely from *n a půl* (*n and a half*). The analysis is based primarily on corpus data and partly on internet research.

Key words: collocation, meaning, ordinal number, spelling, word formation

Klíčová slova: kolokace, význam, číslovka řadová, způsob zápisu, tvoření slov

Úvod

Tématem tohoto článku jsou české řadové číslovky od necelých racionálních čísel, konkrétně od lichých násobků jedné poloviny (v desetinném číslicovém zápise např. „4,5.“¹). Na první pohled je existence takových číslovek/čísel nelogická, vždyť podle obecné představy mohou členy číselné řady v oné řadě obsazovat jen místa odpovídající celým racionálním číslům.² Přesto se však tyto číslovky v komunikaci, a to i v komunikaci veřejné, oficiální a kultivované, objevují s nezanedbatelnou četností. V mluvnících ani slovnících češtiny se o nich nicméně zatím nepíše. Byla o nich pod mým vedením napsána jedna seminární práce (Koláčná, 2009) a byla jim věnována i jedna kapitola v práci diplomové (Chlumská, 2009). Tento článek si klade za cíl prozkoumat užívání takovýchto číslovek v praxi důkladněji a z několika hledisek: slohotvorného, sémantického a pravopisného.

Hlavním zdrojem materiálu byl Český národní korpus. Hledal jsem jednak lemma *půltý*, jednak sekvence znaků *.*apůlt.** a *.*a-půlt.**. Z těchto sekvencí jsem pak odstranil výrazy jako *čtyřiapůltisící* a *čtyřiapůltunový* a ponechal pouze číslovky se složkou *půltý*. V mluvených korpusech (PMK, BMK, ORAL2006, ORAL2008) ani v korpuse soukromé korespondence KSK-DOPISY jsem nenalezl ani jediný výskyt. V korpusech SYN2000, SYN2005 a SYN2006PUB jsem po odstranění několika druhých výskytů z týchž textů (šlo vždy o dva formálně i významově totožné výsky-

¹ 4,5. jsem zvolil jako zástupce celé množiny a příklad přímo titulní proto, že jsem u tohoto čísla našel doklady největšího počtu způsobů tvoření.

² Taková obecná představa se projevovala po léta, kdykoli jsem v semináři napsal takové číslo na tabuli a ptal se studentů bohemistiky, jak by ho přečetli. Vždy se jako reakce objevil úsměšek či smích, někdy i přímé odmítnutí smyslnosti úkolu: „To nejde.“

ty v bezprostředně po sobě následujících větách) získal dokladů 51 (v prvním jmenovaném 11, ve druhém 8 a ve třetím 32). I v žánrově reprezentativních korpusech pocházejí takřka všechny doklady z publicistiky, jen po jednom z beletrie a z odborné literatury. Nejstarší doklad pochází z roku 1989, výrazněji se počet dokladů zvyšuje v letech 1999 a zejména 2001 (v souvislosti s uvedením filmu *V kůži Johna Malkoviche* do kin, respektive s uvedením mobilních telefonů s technologií GPRS na trh, viz oddíl 2).

Jako doplněk ke korpusovému materiálu, zejména kvůli předpokládané vyšší formální i sémantické variabilitě v méně korigovaných nebo nekorigovaných textech, jsem pak využil ještě materiál získaný vyhledáváním na internetu. Zadal jsem výrazy *půltý*, *dvaapůltý*, *třiapůltý*, *čtyřiapůltý* a *pětapůltý* do vyhledavače Morfeo.

1. Tvoření

Standardní slovotvorný rozbor hledá odpovědi na dvě otázky: od čeho (od jakého základového slova či od jakých základových slov) a čím (jakým formantem) je výraz utvořen. V případě ordinálií (= řadových číslovek) od lichých násobků jedné poloviny je fundujícím výrazem číslovka základní, přesněji číselný výraz kardinální povahy složený z číslovky základní a z dílové číslovky *půl*, spojených slučovací spojkou *a* (*čtyři a půl*); jako formant se uplatňuje slovotvorný sufix *-tý*. Morfologicky a syntakticky se takováto ordinália – stejně jako ostatní – chovají jako adjektiva.

Pokud jde o to, které základní číslovky vystupují jako součást základu pro takovéto tvoření, pak pochopitelně platí, že zejména ty nejnižší. V 51 korpusových dokladech šlo nejčastěji o číslovku *dva* (26×), dále *tři* (6×), *sedm* (5×), *čtyři* (4×), *jeden* (2×),³ po jednom výskytu měly číslovky *pět*, *osm*, *deset*, *dvanáct*, *dvaapadesát* / *padésát dva*, *čtyřiapadesát*. Na posledních dvou příkladech se ukazuje, že u číslovek základních složených může být složka fundujícího výrazu, která se nachází před spojkou, proměnlivá: „52.“ bylo v dokladu zapsáno číslicemi. Ve zbývajících dvou dokladech šlo o samotné *půltý*.⁴

V případě samotného *půltý* pochopitelně žádná číslovka základní součástí fundujícího výrazu není; výraz *půltý* je utvořen zcela systémově, stejně jako *nultý*, *milióntý*, *n-tý* apod.⁵ Složenost fundujícího výrazu u všech číslovek sledovaného typu vyšších než samotné *půltý* však způsobuje, že řadová číslovka může být utvořena více způ-

³ V případě číslovek 1 a 2 jsou součástí základu vždy tvary mužského rodu: *jeden* a *dva*.

⁴ Při internetovém vyhledávání našel vyhledavač Morfeo mnoho desítek dokladů výrazu *dvaapůltý*, 24 dokladů *třiapůltý*, 5 dokladů *čtyřiapůltý* a jediný doklad *pětapůltý*; to je však jen jeden ze způsobů tvoření a zápisu a je možné, že rozložení u ostatních způsobů je jiné.

⁵ Ovšem i *půlmilióntý/půlmiliontý*: Chlumská (2009) nachází v korpusech 42 (SYN2006PUB) + 5 (SYN2000) + 8 (SYN2005) dokladů tohoto lemmatu.

soby: jde o to, co se stane se složkou výrazu, která se nachází před spojkou.⁶ V korpusovém (i internetovém) materiálu se objevily hned čtyři možnosti:

- a) Typ *čtyřiapůltý*: první složka fundujícího výrazu přechází do výrazu fundovaného bez formální změny. Jeho tvoření je tedy pro mluvčího jednoduché. Systémově se tento typ může opřít o vcelku běžné číslovky násobné typu *čtyřiapůlkrát*, o složená adjektiva jako *čtyřiapůltunový* nebo *čtyřiapůlkilový*, případně i o málo četné, leč významově bližší řadové číslovky typu *čtyřiapůltisící*. Zčásti odpovídá i tvoření složených ordinálií typu *dvaapadesátý*: rozdíl tu lze vidět jednak v podobě formantu (-ý vs. -tý), jednak v pořadí složek, a to už ve fundujícím výrazu. Snad jedinou nevýhodou tohoto typu může být nepřehlednost, a tedy komplikace pro čtenáře v případě psaní dohromady (viz níže o způsobech zápisu) u ordinálií tvořených od složených číselných výrazů (např. *stosedmatřicetapůltý*). Tento typ byl v korpusovém materiálu zastoupen nejhojněji: 27 doklady.⁷
- b) Typ *čtvrtý a půltý*: první složka fundujícího výrazu se přetvoří v číslovku řadovou, výsledkem je tedy výraz složený stejnorodě, tj. z více číslovek stejného druhu. Systémovou oporu pro tento typ tvoření lze spatřovat v tvoření ordinálií od složených číslovek základních (*padesát dva* → *padesátý druhý*), od nichž se však fundující výraz typu *čtyři a půl* odlišuje přítomností spojky. Za nevýhodu tohoto typu tvoření je možno považovat jeho potenciální dvojnásobnost: spojení *čtvrtý a půltý* může označovat jeden člen číselné řady, ale i členy dva. V rozhlásovém dopravním zpravodajství (to je žánr, v němž se lze se sledovanými číslovkami setkat patrně nejčastěji) jde o typ zdaleka nejběžnější, avšak v korpusovém materiálu byl zastoupen pouze 5 doklady.
- c) Typ *čtyřapůltý*: první složka fundujícího výrazu přechází do genitivního tvaru. Tento typ se opírá o tvoření složenin a kombinovaně tvořených výrazů adjektivní povahy jako *čtyřnásobný*, *čtyřtisící*, *čtyřpětinnový* atp.⁸ Jenže to je opora vratká: žádný z těchto opěrných výrazů není utvořen od spojení se slučovací spojkou. Tento typ je u vyšších složených čísel pro vnímatele stejně nepřehledný jako typ první; u číslovky 1 jej vzhledem k jejímu zájmennému skloňování nelze použít. Přesto je v korpusovém materiálu druhý nejběžnější: je zastoupen 16 doklady.

⁶ Odhlížím zde od toho, že variantně utvořena může být i první složka fundujícího výrazu, srov. výše *dvaapadesátý / padesátý druhý*.

⁷ Započítávám mezi i ně i zjevný překlep (či spíše „nedoklep“) *dvapůltým*.

⁸ Poněkud mimo téma tohoto článku zde lze poukázat na to, že do takovýchto složenin vstupuje zásadně původní genitivní tvar *čtyř (třít)*, nikdy nově kodifikovaný *čtyřech (třech)*, a tento poukaz přidat jako položku nikoli nezávažnou k výčtu systémových předností původních genitivů, tak jak ho prezentují Chalupová a Šimandl (2007, s. 123n.).

- d) Typ *čtvrta půltý*: první složka fundujícího výrazu se přetvoří v řadovou číslovku a ztratí koncovku. Pro mluvčího jde o nejobtížnější způsob tvoření – a ani čtenáři nepřináší žádnou výhodu (konkrétní případ výrazu *čtvrta půltý* je dokonce matoucí, poněvadž *čtvrť* je dílová číslovka: ¼). Systémovou oporu tento typ zcela postrádá, a navíc je systémově značně omezen: u číslovek 1 a 3 ho nelze uplatnit z fonologických důvodů, u číslovek 6, 7, 8, 11–19 a 50 a výš se nijak neliší od typu *čtyřiapůltý*. I v úzu jde, zdá se, o typ okrajový: v korpusech je zastoupen jediným dokladem.⁹

Specifický typ (specifickou „řadu“) řadových číslovek tvoří výrazy vyjadřující pořadí instance děje, které jsou složeny z lokálu singuláru feminina příslušné řadové číslovky a z předložky *po*. Ve zkoumaném korpusovém materiálu se vyskytla jedna takováto číslovka, a to *po dvaapůlté*. V předchozím přehledu byla započítána k typu a). Další je možno nalézt na internetu, např. *po 5 a půltý*.

2. Kolokace

Vzhledem k tomu, že řadové číslovky jsou výrazy povahy adjektivní, nejtěsněji bývají spjaty se svým řídicím substantivem. Na prvním místě zde proto uvádím jejich nejčastější kolokace „zprava“.

- a) *Generace*: 14 dokladů. Nejčastěji jde o *dvaapůltou/dvouapůltou generaci mobilních telefonů*, vyznačující se použitím technologie GPRS, o níž se v tisku hodně psalo v letech 2000–2003. Píše se i o *generacích počítačových her*.
- b) *Kilometr*: 9 dokladů. Nejčastěji jde o českou dálniční síť, v níž jsou komunikace opatřeny kilometrovníky a půlkilometrovníky, tzn. tabulkami s čísly odměřujícími úseky cesty vždy po pěti stech metrech. Zastoupeny jsou i doklady, v nichž je počítána vzdálenost ujetá při lyžařských závodech.
- c) *Kolo*: 4 doklady. Ve všech případech jde o *dvaapůlté/dvouapůlté kolo jednání/rozhovorů se zeměmi ucházejícími se okolo poloviny 90. let o vstup do NATO*.
- d) *Patro*: 3 doklady. I zde jde o kolokaci specifickou, týkající se *sedmého a půltého / sedm a půltého / sedmapůltého patra* newyorského mrakodrapu, v němž se odehrává podstatná část amerického fantastického filmu *V kůži Johna Malkoviche*. (Aby se tam hrdinové dostali, bylo nutno zastavit výtah mezi sedmým a osmým patrem a v podlaží samém nebylo možno chodit jinak než v předklonu.)
- e) *Ročník*: 3 doklady. Vždy jde o *ročník festivalu* nebo (soutěžní) *přehlídky*.

⁹ Jednomu z recenzentů děkuji za připomínku, že jde o doklad z překladové literatury, velmi pravděpodobně ovlivněný anglickou předlohou.

Z internetových dokladů vyplývá, že poměrně často se řadové číslovky od lichých násobků jedné poloviny spojují i se substantivy *verze* a *edice*, *stupeň* a zejména *díl*.

„Zleva“ je nejvýraznější kolokací totalizátor *každý* (4 doklady). Příznačné jsou kolokace – plynule přecházející v kontexty – *takzvaný*, *tzv.*, *známý jako*, *známý pod názvem* a *jsme v pokušení nazvat ji*. Ukazují totiž, že mnozí pisatelé, kteří takovou číslovku použili, cítili potřebu komentovat ji jako nezvyklou, aktualizací. Ve dvou případech dokonce bezprostředně po číslovce následuje vysvětlení, proč nebyla použita nejbližší vyšší řadová číslovka „celá“: *Proč dvaapůltá? Protože...; Neobvyklé číslování je dáno tím, že...* Funkci ukázat čtenáři, že si je mluvčí vědom nezvyklosti daného prostředku, má i jeho vyčleňování do uvozovek (5 dokladů). Konečně ze sémantického hlediska (viz oddíl 3) stojí za zmínku kolokace *skromný*, rozvíjející substantivum *ročník*.

3. Význam

Doslovným významem sledovaných číslovek je příslušné místo v číselné řadě; pouze samotné *půltý* je v tomto doslovném smyslu dvojznačné: zaprvé jde o označení pořadí mezi nultým a prvním, tj. „0,5.“ (srov. ... *silvestrovskou úlohu s výzvou mat půltým tahem*, SYN2006PUB), zadruhé o pořadí mezi kterýmikoli celými čísly, tj. „n,5.“ (... *otázka, jestli jde skutečně o novou generaci, či spíše jen o generaci „půltou“*, SYN2000). Řadových číslovek od lichých násobků jedné poloviny se však zpravidla užívá ve významech přesněji specifikovatelných. V zásadě jde o následující významy:

- a) ‚Takový, který se v číselné řadě měrných jednotek nachází uprostřed intervalu mezi dvěma jednotkami‘. Řídícím substantivem číslovek užitých v tomto významu bývá nejčastěji *kilometr*, dále *cenová skupina*, v internetových dokladech i *minuta*, *hodina* nebo *stupeň* (např. *obtížnosti*). *Dvanáctapůltý kilometr dálnice* je místo přesně uprostřed mezi dvanáctým a třináctým kilometrem, dálnici lze totiž měřit i po úsecích vymezených přesněji než pomocí kilometrů. *52. a půlté výročí VŘSR* slavili recesisté tehdy, když od revoluce uplynulo přesně 52 a půl roku.
- b) ‚Takový, který patří do číselné řady jen zčásti‘, tedy v některých podstatných vlastnostech se s ostatními prvky řady (zpravidla chronologické) shoduje, v jiných se od nich liší. Např. v jednom z internetových dokladů je *důvod pět a půltý* vzápětí označen jako *důvod-nedůvod*; v jiném se vysvětluje, že *jeden a půltý díl* románové ságy je *jenom povídka*; v dalším se ročník festivalu označuje jako *devět a půltý*, protože je *co do vystupujících o polovinu chudší*; a konečně *osm a půltý piškvorkový turnaj* nebyl označen jako *devátý* proto, že pro nedostatečný počet soutěžících nebyl zcela regulérní. Jde tedy vždy o signalizaci skutečnosti, že do číselné řady se řadí prvek ne zcela stejnorodý.

Právě v tomto významu se s danými číslovkami spojují substantiva jako *díl* nebo *ročník*.

- c) ‚Takový, u něhož není dostatečně zřetelné, zda má status samostatné jednotky umístitelné do číselné řady‘; je to význam velmi blízký předchozímu. Jde tu o chronologickou řadu abstraktních entit – nikoli jednotlivin, nýbrž typů. V tomto významu příslušné číslovky rozvíjejí substantiva jako *generace*, *verze* nebo *edice*: technická inovace příslušné „půlgenerace“ je spíše jen drobná než zásadní.
- d) Někdy je řadové číslovky od lichého násobku jedné poloviny užito v kontextu, ve kterém by bylo vhodnější zvolit vyjádření pomocí číslovky základní, neboť v popředí pozornosti není žádná číselná řada.¹⁰ Koláčná (2009, s. 3) uvádí internetový doklad ... *dosáhl nadpolovičního čtrnáct a půltého bodu z dvacetiosmi možných* a trefně o něm píše, že „dosažení poslední jednotliviny zde zastupuje dosažení celkového množství“.
- e) V některých případech se sledované číslovky objevují na místě jiných, „celých“ ordinálií (většinou na místě nejbližší nižší nebo nejbližší vyšší) ve frazeologických spojeních. Jejich funkce je zde aktualizací, místy snad hyperbolická: *třiapůltá cesta* je ještě méně funkční než *třetí*; *do dvaapůltého i dvou-a-půltého světa* byla na internetu zařazována Česká republika, neboť rovnou do *třetího světa* ji vážně zařadit nelze; *zajímavý rozdíl uvidíme už na první a půltý pohled* apod.
- f) Poslední, „podílový“ význam sledovaných číslovek je téměř výhradně omezen na kolokaci s totalizátorem *každý*. Jde vlastně o jiné, mnohdy snáz představitelné vyjádření toho, co základním způsobem – matematicky – vyjadřujeme zlomky: *každý čtyřiapůltý* člen množiny (spíše než řady) znamená extenzionálně totéž co zlomek, v němž je v čitateli číslo *jedna* a ve jmenovateli *čtyři a půl*. Ilustrativní je korpusový doklad *Procento úspěšnosti na buly mám odjakživa nad pětadesát a spadne mi tam každá sedmá a půltá střela*.¹¹

4. Způsob zápisu

Ve způsobu zápisu ordinálií od necelých racionálních čísel relevantně variiují dva grafické jevy: jednak hranice slov v písmu, jednak zápis slovy vs. číslicemi.

¹⁰ Takto ovšem bývají užívány i řadové číslovky od celých čísel.

¹¹ Na internetu lze najít i doklad, v němž číslovka není spojena s totalizátorem *každý*, nýbrž s jinými „statistickými“ výrazy: *Průměrně maminky očekávaly zaokrouhleně své „jeden a půlté“ dítě*. V tomto dokladu však nejde o význam „podílový“, nýbrž o průměrné pořadí, vypočítané z prostých („celých“) pořadí.

U slovotvorného typu *čtvrtý a půltý* se v korpusových dokladech nevyskytl jiný způsob zápisu než zvlášť. Vzhledem k tomu, že obě, příp. (v případě fundujícího výrazu s první složkou v podobě složené číslovky) všechny složky takových číselných výrazů se skloňují, by bylo psaní dohromady nejen nesystémové, nýbrž i značně nepřehledné. Ostatní typy mění koncovku pouze u poslední složky, a tak se v úzu objevuje variantních způsobů zápisu více: v korpusových dokladech, pocházejících z oficiálních, tedy vesměs i korigovaných textů, výrazně převažuje psaní dohromady, jen jediný doklad je psán zvlášť (v *sedm a půltém*, Cinema 2000) a jediný se spojovníky („*sedm-a-půltý člen*“, Lidové noviny 1992). V méně korigovaném prostředí internetu je však obojí běžné: i oddělené psaní těchto typů (*osm a půltý piškvorkový turnaj*, *od dvou a půltý minuty*), i v českém pravopisném systému cizorodé psaní se spojovníky (*tří-a-půltá edice*, *každý jeden-a-půltý autor*).

Vypisování celé složené číslovky slovy v korpuse i na internetu výrazně převládá nad zápisem hybridním. Mezi korpusovými doklady se zápis první složky výrazu číslicí objevuje jedinkrát, a to u poměrně vysokého čísla, kde je mnohem ekonomičtější než vypisování slovy: *oslavý 52. a půltého výročí*. Na internetu je hybridní zapisování častější, a hlavně variabilnější. Za číslicemi může, ale nemusí následovat tečka (*každý 6 a půltý návštěvník*); vzhledem k nekorigovanosti internetových textů a k tomu, že obecně docela dost pisatelů ordinálie od kardinálií pomocí tečky nerozlišuje, nelze připisovat pisatelům záměr užít s tečkou číslovku řadovou a bez tečky základní – při čtení i při interpretaci ovšem tento rozdíl činit budeme. U psaní bez tečky se lze přiklánět k interpretaci, že jde o typ *čtyřiapůltý* (spíše než *čtyřapůltý*), nejen proto, že je i v korpuse častější, nýbrž i proto, že je v českých psaných textech (zejména neoficiálních) masově rozšířeno připisování koncovek k číslicím (např. *od 8mi do 10ti*) – svědectvím o tom budiž pozornost, která je vymycování této pravopisné nesystematičnosti věnována v popularizačních a rádcovských publikacích o češtině.¹² Ojediněle lze na internetu nalézt i zápis pomocí číslic římských: ... *založili II a půltou internacionálu*.

Běžný je ovšem i zápis celého spojení číslicemi. Koláčná (2009, s. 2) nachází na internetu různé způsoby tohoto zápisu. V případě dálničních tabulek bývá takový zápis ovlivněn formou užitou na tabulce: *na 208,5 kilometru*, *na 1,5 kilometru*. Dokladem zápisu pomocí zlomku je *8 a 1/2 piškvorkový turnaj*.

Z á v ě r

Z analyzovaného materiálu je myslím nesporné, že řadové číslovky od lichých násobků jedné poloviny, jakkoli jsou na první pohled nelogické, jsou při vyjadřová-

¹² Např. *Internetová jazyková příručka*, kap. *Značky ve spojení s číselnými hodnotami*, nebo *Pravidla českého pravopisu* nakladatelství Linnea, s. 117.

ní užitečné, ba potřebné. Některé z jejich významů (první, třetí a poslední uvedené v oddíle 3) jsou ustálené, v úzu celkem frekventované a pro vnímatele komunikátů srozumitelné a jsou v těsném vztahu s nejčastějšími kolokacemi. Na základě Danešových (1979) kritérií pro kodifikaci lze k formálnímu vyjadřování doporučit nejspíše slovtvorný typ *čtyřiapůltý*, který je plně funkční, v úzu nejfrekventovanější (o noremnosti, obsahující prvek závaznosti, zatím patrně nelze hovořit s jistotou) a systémově nejpevnější. Systémová opora je relativně pevná ještě i u typu *čtvrtý a půltý*, který je pro svou grafickou přehlednost výhodnější u vyšších čísel (*stý třicátý sedmý a půltý* se čtenáři asi čte snáz než *stosedmatřicetapůltý*); za jeho nevýhodu však lze považovat potenciální dvojznačnost (*stý třicátý sedmý a půltý kilometr* může být jedno místo, ale i dvě). Pravopisně systémové je u prvního z těchto typů psaní spojitě, u druhého odděleně. Vedle vypisování celého složeného výrazu slovy lze v zásadě považovat za vhodné i důsledné psaní pomocí arabských číslic: „4,5.“, „137,5.“.¹³

LITERATURA

- Český národní korpus (2000–2008). Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- DANEŠ, F. (1979): Postoje a hodnotící kritéria při kodifikaci. In: *Aktuální otázky jazykové kultury v socialistické společnosti*. Praha: Academia, s. 79–91.
- CHALUPOVÁ, P. – ŠIMANDL, J. (2007): Genitiv *třech, čtyřech* – kodifikace a úzus. *Slovo a slovesnost*, 68, s. 117–129.
- CHLUMSKÁ, L. (2009): *Řadové číslovky v současné češtině*. Diplomová práce. Praha: FF UK.
- Internetová jazyková příručka* (2008) [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>.
- KOLÁČNÁ, J. (2009): *Půltý milník*. Seminární práce. Praha: FF UK.
- Morfeo – specialista na vyhledávání v češtině* (1999–2010) [online]. Centrum holdings. <<http://www.morfeo.cz>>.
- Pravidla českého pravopisu* (2008). Brno: Lingea.

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK v Praze
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
Robert.Adam@ff.cuni.cz

¹³ Text vznikl v rámci výzkumného záměru MSM 0021620825 *Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor*. Autor děkuje redakčním recenzentům a výkonnému redaktorovi *Naší řeči* za cenné připomínky.